ISSN 2786-5134 (Print)
ISSN 2786-5142 (Online)
https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.3

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ПСИХОЛОГІЯ

SCIENTIFIC WORKS OF INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT

PSYCHOLOGY

Випуск 3 (68), 2025

Видавничий дім
“Гельветика”
2025

УДК 159.9

Редакційна колегія

Грись А. М., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Міжрегіональна Академія управління персоналом (головний редактор)

Карпенко З. С., доктор психологічних наук, професор,професор кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка»

Корсакевич С. С., доктор філософії з психології, керівник навчально-наукового інституту психології та соціальних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Крупельницька Л. Ф., доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психодіагностики та клінічної психології факультету психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Павлюк М. М., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Попович І. С., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології, Херсонський державний університет

Раєвська Я. М., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Хміляр О. Ф., доктор психологічних наук, професор, начальник кафедри суспільних наук, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

Dr hab **Mirucka Beata,** Professor, Faculty of Education, University of Białystok (Białystok, Poland)

“Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія” включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія “Б”) на підставі Наказу МОН України від 27 вересня 2021 року № 1017 (додаток 3). Спеціальність:С 4 – Психологія.

Затверджено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 10 від 19.11.2025)

Реєстрація суб’єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1173 від 11.04.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-03892.

Суб’єкт у сфері друкованих медіа – Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (вул. Фрометівська, буд. 2, м. Київ, 03039, iapm@iapm.edu.ua, тел. (044) 490-95-00).

Періодичність видання: 4 рази на рік.

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

DOI: 10.32689/maup.psych

Наукові праці МАУП. Психологія. 2025. Вип. 3 (68). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 184 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку психології. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток психологічної науки в Україні.

ISSN 2786-5134 (Print)
ISSN 2786-5142 (Online)

© Оформлення “Видавничий дім “Гельветика”, 2025

ЗМІСТ

Aysel ABBASLI ILYAS
PREVENTIVE APPROACHES TO AGGRESSIVE TENDENCIES IN EARLY ADOLESCENCE…**7**

Наталія ВЕНГЕР, Яна РАЄВСЬКА
ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ
У ОСІБ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ…**12**

Олена ДАНИЛІНА, Вікторія КОЗУМЛЯК
ГЕЙМІФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА СТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ…**16**

Михайло ЖИЛІН
ВПЛИВ ПАРАМЕТРІВ ВІРТУАЛЬНОГО ОБРАЗУ БРЕНДУ
НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО ПОКУПКУ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ…**22**

Маргарита КУДІНОВА, Ольга СТАШУК, Дарія КОЖАНОВА
ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ САМООЦІНКИ ТА ПСИХІЧНИХ СТАНІВ
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ…**30**

Олена МЕДВЕДЄВА, Яна РАЄВСЬКА
ПРОГРАМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ…**38**

Zulfiyya MUSAYEVA
THE INFLUENCE OF GENDER STEREOTYPES ON YOUNG PEOPLE'S PERCEPTIONS
OF FAMILY…**44**

Валерій НОВІЦЬКИЙ, Яна РАЄВСЬКА
СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ АРХЕТИПІВ У КОРПОРАТИВНУ КУЛЬТУРУ…**50**

Валентина ОЛІЙНИКб Володимир ПРІНЦ
ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ ІЗ ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ:
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ
БІОСУГЕСТИВНОЇ ТЕРАПІЇ…**59**

Оксана ПАРКУЛАБ
КОНФРОНТАЦІЯ ЗІ СМЕРТЮ ЯК ДЖЕРЕЛО ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ В
ТЕРАПЕВТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ…**66**

Яна РАЄВСЬКА, Альона ГРИНЬКОВА
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ
У МОЛОДИХ МАТЕРІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ ДО 3-Х РОКІВ…**72**

Яна РАЄВСЬКА, Ірина САВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
ЕМІГРАНТІВ З УКРАЇНИ У ВИМУШЕНИХ УМОВАХ ВІЙНИ…**79**

Юлія РЕПЕТА
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ…**87**

Людмила СЕРДЮК, Олена МИРОНЕНКО
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ З РОЗВИТКОМ,
ІНТЕГРАЦІЄЮ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯМ АКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ…**93**

Олексій ТЕРЯХІН
СТАВЛЕННЯ ДО КОРУПЦІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ…**105**

Христина ТУРЕЦЬКА, Роман КЕЧУР, Ольга ЯСКЕВИЧ, Олеся ЯНІВ
ПСИХОМЕТРИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРСІЇ МЕТОДИКИ «ВІДЕНСЬКИЙ
ОПИТУВАЛЬНИК ІНТЕРЕСУ ДО МИСТЕЦТВА ТА ЗНАННЯ МИСТЕЦТВА»…**113**

Олена УЛЬЯНКІНА
ОСОБЛИВОСТІ Я-КОНЦЕПЦІЇ НЕЗАМІЖНІХ ЖІНОК:
ВІКОВІ ВІДМІННОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ..... **122**

Оксана ФЕДИК, Олег ФЕДИК
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ **127**

Алла ШИЛІНА
ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК МАРКЕР АНТИКРИХКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ **134**

Аліса АНДРЕЙКО, Яна РАЄВСЬКА
ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНІСТЬ У УЧАСНИКІВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР..... **140**

Тетяна ГАВРИКОВА
ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ
ТА СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ..... **147**

Ірина КАЛІНА, Світлана ПАЛІЙ, Юлія МАЗУР
ПСИХОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ КАНДИДАТІВ
НА ПОСАДУ СУДДІ..... **154**

Лілія КОНЯЄВА, Наталія КАРПОВА
САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ
І ПСИХОТЕРАПЕВТІВ ЯК КРИТЕРІЙ ЇХ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... **160**

Олена ПРОХОРОВА
ЕМОЦІЙНІ СТАНИ У КОНТЕКСТІ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ:
СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ..... **172**

Марія ПАВЛЮК, Ольга РИДЗЕВСЬКА
ВПЛИВ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНУ
АДАПТАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ..... **178**

УДК 159.9:331.108.37:347.962
DOI https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.3.22

Ірина КАЛІНА
доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», kalinargz@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5662-6967

Світлана ПАЛІЙ
андидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародних відносин, Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», PaliySvitlana@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9265-6407

Юлія МАЗУР
кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу, ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», gy__89@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4728-4640

ПСИХОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ

У статті обґрунтовано актуальність дослідження психологічних критеріїв професійної придатності кандидатів на посаду судді в умовах реформування судової системи та зростаючих вимог до якості правосуддя. Метою роботи є визначення ключових психологічних параметрів, необхідних для ефективного виконання суддівських функцій. Для досягнення цієї мети застосовано комплекс методів: аналіз наукових джерел і законодавчих документів, психологічне тестування групи претендентів, анкетування та експертне оцінювання особистісних характеристик. Результати дослідження показали, що серед основних психологічних критеріїв професійної придатності майбутнього судді виділяються такі: висока особистісна відповідальність і морально-етична стійкість, здатність до об'єктивного та неупередженого судження, емоційна стабільність, толерантність і готовність до самоконтролю, а також розвинуті аналітичні здібності і комунікативні навички. Виявлено значущість емпатії і дипломатичності в роботі з учасниками процесу, що сприяє підтриманню балансу між формальною справедливістю і психологічним благополуччям учасників процесу. Отримані результати підкреслюють важливість врахування зазначених критеріїв при доборі суддівського кадрового резерву та доповнюють існуючі підходи до оцінювання претендентів.

Висновки дослідження полягають у тому, що врахування виокремлених психологічних критеріїв підвищує об'єктивність і якість кадрових рішень у судовій системі. Практичне застосування отриманих результатів може реалізовуватися через розробку профілів та стандартів психологічної експертизи претендентів на посаду судді, а також програм психологічної підготовки та професійного розвитку. Запропонована система критеріїв сприятиме відбору психологічно готових до служби у суді кандидатів, що в перспективі зміцнить довіру до судочинства та підвищить ефективність правосуддя.

Ключові слова: *професійна придатність, кандидат у судді, психологічні критерії, особистісні якості, психодіагностика, емоційна стабільність. професійний добір.*

Iryna Kalina, Svitlana Palii, Yuliia Mazur. PSYCHOLOGICAL CRITERIA FOR PROFESSIONAL SUITABILITY OF CANDIDATES FOR THE POSITION OF JUDGE

The article substantiates the relevance of studying the psychological criteria of professional suitability for candidates for judicial positions in the context of ongoing judicial reform and increasing public demands for the quality of justice. The purpose of the study is to identify key psychological parameters essential for the effective performance of judicial duties. To achieve this goal, a set of methods was applied, including the analysis of scientific literature and legal documents, psychological testing of candidates, surveys, and expert assessments of personality traits. The research findings indicate that the core psychological criteria of professional suitability for future judges include a high level of personal responsibility, moral and ethical resilience, the ability to make objective and impartial judgments, emotional stability, tolerance, self-control, as well as developed analytical and communication skills. The significance of empathy and diplomacy in interactions with trial participants is emphasized, as these qualities help maintain a balance between formal justice and psychological well-being. The results expand the current approaches to candidate assessment and highlight the importance of integrating psychological criteria into judicial selection procedures. The study concludes that the implementation of such criteria will enhance the objectivity and quality of personnel decisions, contribute to the development of psychological evaluation standards, and ensure the formation of a psychologically competent judiciary.

Key words: *professional suitability, judicial candidate, psychological criteria, personality traits, psych diagnostic.*

© Каліна І., Палій С., Мазур Ю., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Постановка проблеми. Сучасні трансформації судової системи України, спрямовані на підвищення прозорості, підзвітності та довіри до правосуддя, зумовлюють необхідність перегляду підходів до добору суддівських кадрів. Окрім професійно-правової компетентності все більшого значення набувають психологічні аспекти особистості кандидата на посаду судді. Високі етичні стандарти, емоційна стабільність, здатність до неупередженого судження та стресостійкість стають критично важливими характеристиками, які впливають не лише на ефективність суддівської діяльності, а й на її суспільне сприйняття. Зважаючи на те, що наявність окремих нормативних положень щодо оцінювання особистісних якостей кандидатів у судді, системний аналіз психологічних критеріїв професійної придатності залишається недостатньо розробленим, існує потреба в науково обґрунтованому визначенні тих психофізіологічних і особистісних параметрів, які можуть бути предикторами успішної суддівської практики. З огляду на соціальну значущість судової професії, питання її психологічного забезпечення потребує поглибленого міждисциплінарного дослідження, що інтегрує знання психології, права та етики. Отже, актуальним є завдання розробки науково обґрунтованої системи психологічних критеріїв, які б стали фундаментом ефективної моделі професійного добору кандидатів у судді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні критерії професійної придатності кандидатів на посаду судді є предметом численних досліджень у галузі судової психології, психодіагностики та кадрового менеджменту. Особливої уваги заслуговує питання психоемоційної стійкості кандидатів у судді в умовах професійного стресу. Наукова зацікавленість проблемами психологічної придатності та професійного відбору кандидатів на посаду судді простежується в працях як українських, так і зарубіжних дослідників, серед яких І. Білик [1], В. Колісник [1], О. Казачук [7], Дж. Х. Ліпшульц [8], Т. Відлак [9] та інші. У своїх роботах вони аналізують етичні засади суддівської діяльності, значення особистісних якостей для забезпечення об'єктивного правосуддя, а також роль психодіагностики в кадровому відборі. Однак, незважаючи на наявність окремих нормативних положень щодо оцінювання особистісних якостей кандидатів у судді, системний аналіз психологічних критеріїв професійної придатності залишається недостатньо розробленим. Існує потреба в науково обґрунтованому визначенні тих психофізіологічних і особистісних параметрів, які можуть бути предикторами успішної суддівської практики. Попередні дослідження не охоплюють повною мірою інтеграцію психологічних критеріїв у процес професійного добору кандидатів на посаду судді, що обумовлює актуальність і необхідність проведення комплексного дослідження в цій галузі.

Метою статті є визначення та наукове обґрунтування ключових психологічних критеріїв професійної придатності кандидатів на посаду судді, які забезпечують ефективність і об'єктивність суддівської діяльності. Задля досягнення цієї мети передбачено системний аналіз психофізіологічних та особистісних параметрів, що впливають на якість прийняття рішень у суді, а також розробку рекомендацій щодо їх врахування у процедурах професійного добору та оцінювання суддівських кадрів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах комплексних трансформацій судової влади в Україні, зумовлених необхідністю адаптації до викликів демократизації, євроінтеграції та підвищення стандартів правосуддя, особливої уваги потребує формування якісної суддівської спільноти. Ця спільнота має складатися із професіоналів, які здатні забезпечувати не тільки високий рівень правозастосування, а й дотримуватися принципів законності, справедливості, рівності та гуманізму. Важливим чинником є наявність у суддів сформованої особистісної ідентичності, що ґрунтується на морально-етичних засадах, відповідальності, самоконтролі та стресостійкості. Адже діяльність судді супроводжується значним емоційним навантаженням, необхідністю приймати виважені рішення в умовах неоднозначності та конфліктних ситуацій. Сучасні судді в Україні стикаються з численними викликами, які можуть суттєво ускладнювати їхню роботу, зокрема:

1. Політичний та соціальний тиск, що виражається у спробах впливати на рішення через різноманітні канали, включаючи громадську думку, ЗМІ, політичні сили, а також безпосередній тиск на суддів або їхні родини. Це створює загрозу неупередженості та незалежності суду.

2. Корупційні ризики, які, попри активні антикорупційні реформи, досі присутні в деяких ланках судової системи. Судді змушені протистояти спокусам і забезпечувати прозорість своєї діяльності.

3. Інформаційні атаки та маніпуляції, що використовують сучасні технології для дискредитації суддів і підриву довіри до судової влади. Важливою є здатність судді зберігати

професійну репутацію і впевненість у собі, не піддаючись емоційному впливу.

4. Велика кількість справ і навантаження, що призводить до вигорання, зниження мотивації та помилок у роботі. У таких умовах надзвичайно важлива стресостійкість і вміння ефективно організовувати свій робочий час.

5. Постійні зміни у законодавстві та судовій практиці, що вимагають швидкої адаптації та безперервного професійного розвитку.

6. Соціально-психологічні виклики, зокрема робота з різними категоріями учасників процесу – від потерпілих до обвинувачених, що потребує емпатії, дипломатії та високої комунікативної компетентності.

7. Психоемоційна напруга, пов'язана з розглядом резонансних справ, де рішення мають широкий суспільний резонанс, що підвищує відповідальність та рівень стресу.

Усі ці виклики вимагають від суддів не лише професійних знань, а й сформованих індивідуально-психологічних якостей, що забезпечують ефективність і об'єктивність їхньої діяльності. Тому формування суддівської спільноти має базуватися на комплексній оцінці кандидатів із урахуванням не лише фахової юридичної компетентності, а й психологічної придатності, яка включає емоційну стабільність, саморегуляцію, розвиток морально-етичних установок, аналітичне мислення, когнітивну гнучкість, здатність до емпатії, толерантність до невизначеності, внутрішню мотивацію до справедливого судочинства та відповідальність за наслідки прийнятих рішень. Ці якості в сукупності забезпечують здатність особи неупереджено, компетентно та етично здійснювати суддівську діяльність в умовах професійного і соціального тиску. Лише за таких умов можливо створити суддівську систему, що відповідатиме сучасним вимогам, забезпечить якісне і справедливе правосуддя, а також сприятиме зміцненню довіри суспільства до судової влади [3; 4; 5; 6].

Як зазначає О. Казачук, ефективне виконання суддівських обов'язків потребує не лише високого рівня емоційної стабільності, а й сформованих навичок управління власними емоціями у стресових та конфліктних ситуаціях, що є невід'ємною частиною суддівської діяльності [8].

Розвинені комунікативні навички дозволяють судді ефективно взаємодіяти з учасниками процесу, правовими колами та громадськістю, забезпечуючи при цьому дотримання принципу відкритості та прозорості. Стресостійкість, як психічна здатність зберігати працездатність і приймати зважені рішення у напружених обставинах, є критичною для запобігання професійному вигоранню і підтримання високої якості судових рішень. Щоденна діяльність судді передбачає прийняття важливих і часто складних рішень, які можуть суттєво впливати на життя та права людей. Тому від судді вимагається неупередженість, тобто здатність об'єктивно оцінювати обставини справи без особистих уподобань чи зовнішнього тиску. Самоконтроль, як уміння керувати своїми емоціями і поведінкою, дозволяє уникати необґрунтованих реакцій та підтримувати професійний рівень у будь-яких умовах. Внутрішня етична зрілість забезпечує дотримання суддею високих моральних стандартів, усвідомлення відповідальності перед суспільством і підтримку авторитету судової влади. Ці особистісні якості формують фундамент для прийняття справедливих, обґрунтованих і легітимних судових рішень.

Аналогічної думки дотримується Т. Відлак, який у своїх працях наголошує на важливості формування у суддів високих моральних чеснот, що є фундаментом їх професійної діяльності [2]. Зокрема, автор виділяє моральну автономію.

Моральна автономія судді – це здатність незалежно від зовнішніх впливів і тиску приймати рішення, ґрунтуючись на власних етичних переконаннях, принципах і внутрішніх моральних стандартах. Цей концепт передбачає, що суддя не лише слідує букві закону, а й керується глибоким усвідомленням моральної відповідальності за свої дії та їх наслідки для осіб, які звернулися до суду, і для суспільства в цілому.

Моральна автономія включає [2]:

– внутрішню свободу вибору, яка дозволяє судді ухвалювати рішення, не піддаючись політичним, економічним чи соціальним тискам, що часто супроводжують судочинство у складних і резонансних справах;

– відповідальність за наслідки, що означає усвідомлення суддею важливості своїх рішень і готовність нести відповідальність за вплив цих рішень на права, свободи і долі людей;

– самоідентифікацію з професійною етикою, коли моральні принципи стають внутрішнім компасом поведінки судді, а не зовнішньою примусовою нормою;

– здатність до критичного осмислення, що дозволяє судді розрізняти ситуації, де застосування права може мати різні моральні наслідки, і обирати найбільш справедливий варіант, виходячи з цінностей гуманізму, справедливості та рівності.

Таким чином, моральна автономія є фундаментальним елементом суддівської професійної етики, що забезпечує неупередженість, справедливість і легітимність судових рішень, а також зміцнює довіру суспільства до судової системи.

Т. Відлак також підкреслює важливість здатності до етичного судження, що полягає у вмінні розпізнавати моральні аспекти правових ситуацій, оцінювати їх з позиції справедливості, гуманізму та дотримання прав людини. Етичне судження допомагає уникати формалізму та механічного застосування норм права, сприяючи гнучкому, але водночас принциповому підходу до розгляду справ.

Етичне судження судді охоплює кілька ключових складових[2]:

1. Моральна чутливість. Суддя повинен уміти ідентифікувати, коли правова ситуація має етичний вимір – тобто коли йдеться не лише про формальне тлумачення норм, а про зіткнення прав, інтересів чи цінностей (наприклад, між законом і совістю, законом і гуманізмом, формальною рівністю та фактичною справедливістю).

2. Моральне міркування. Це процес зважування варіантів рішень з точки зору етичних норм, професійної відповідальності, загального блага та гуманності. Суддя має вирішити: яке рішення не тільки законне, а й морально виправдане в конкретному випадку.

3. Моральна мотивація. Суддя має бути внутрішньо мотивованим дотримуватися етичних принципів, навіть коли це не вигідно особисто або може викликати суспільний резонанс. Це демонструє незалежність і силу характеру.

4. Прийняття етичного рішення. Остаточне рішення має враховувати не лише юридичні аргументи, а й моральні наслідки – для сторін процесу, для правової системи, для суспільної довіри.

Етичне судження в судовій практиці забезпечує баланс між формалізмом і справедливістю, дозволяє інтерпретувати норми права в контексті життєвих обставин, підвищує легітимність судового рішення в очах суспільства, виступає у ролі запобіжника від морально неприйнятних, хоча і законних, рішень та є основою для вирішення етичних дилем, зокрема, коли різні моральні обов'язки суперечать одне. Етичне судження – це не додатковий елемент, а серцевина професійної діяльності судді, що вимагає не тільки знань, а й особистісної зрілості, моральної відповідальності та здатності бачити людину за буквою закону. Крім того, Т. Відлак акцентує увагу на необхідності неухильного дотримання принципу верховенства права як одного з ключових орієнтирів у діяльності судді. Верховенство права забезпечує рівність усіх перед законом, захист прав і свобод громадян, а також гарантує, що рішення суду базуються виключно на правових нормах, а не на суб'єктивних чи політичних мотивах.

Основні аспекти дотримання верховенства права суддею [2]:

1. Пріоритет права над волею держави або окремих осіб. Суддя має забезпечувати, щоб жодна особа, включно з органами державної влади, не була вище закону. Рішення суду не можуть базуватися на політичних вказівках, емоційних уподобаннях чи вигоді окремих груп – лише на об'єктивному тлумаченні та застосуванні права.

2. Забезпечення рівності перед законом. Дотримання верховенства права означає, що всі учасники судового процесу – незалежно від посади, статусу чи соціального походження – мають рівні процесуальні права та обов'язки. Суддя має гарантувати цю рівність у ході розгляду справи.

3. Правова визначеність і передбачуваність. Судове рішення повинне ґрунтуватися на сталих нормах права, що мають чітке, однозначне тлумачення. Суддя зобов'язаний тлумачити право так, щоб рішення були зрозумілими та передбачуваними для сторін і не створювали правової невизначеності.

4. Захист основоположних прав і свобод. Суддя повинен враховувати не лише національне законодавство, а й норми міжнародного права (зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), надаючи перевагу тлумаченню, що найбільшою мірою гарантує захист людської гідності, свободи і справедливості.

5. Заборона свавільного втручання. Принцип верховенства права означає, що жодне судове рішення не повинне бути свавільним або непрозорим. Кожне рішення має бути аргументованим, логічно послідовним і базуватися на чіткій доказовій базі.

Суддя є не лише формальним виконавцем норм закону, а гарантом його справедливого застосування. Він виконує роль арбітра, який слідкує за дотриманням прав людини, не допускає дискримінації чи зловживань владою, протистоїть правовому нігілізму й узурпації влади, забезпечує баланс між юридичною доцільністю та моральною справедливістю. Верховенство права – це не лише юридичний принцип, а етичне та ціннісне зобов'язання судді, яке забезпечує легітимність судових рішень, довіру суспільства до правосуддя та функціонування Укра-

їни як правової держави. Дотримання цього принципу є критерієм професійної зрілості, моральної надійності та правової культури судді. Моральні чесноти, включно з автономією, етичним судженням та відданістю верховенству права, формують основу суддівської етики і сприяють зміцненню довіри суспільства до судової влади[5].

Окреме місце в системі критеріїв професійної придатності кандидата на посаду судді займає здатність до емпатійного сприйняття учасників судового процесу. Мова йде не лише про загальну емоційну чутливість, а про здатність глибоко розуміти емоційний стан, мотиви та потреби сторін, не втрачаючи при цьому неупередженості. Така професійна емпатія сприяє зниженню конфліктності під час слухання справ, покращує комунікацію між суддею та учасниками процесу й підвищує рівень довіри до правосуддя, оскільки створює відчуття справедливого та людяного ставлення з боку судової влади.

Як зазначає Дж. Ліпшульц, етична комунікація є не лише технічним аспектом професійної діяльності судді, а й сутнісною складовою моральної культури правосуддя [9]. На його думку, здатність до етично вивіреної комунікації, яка включає уважне слухання, коректність висловлювань, недопущення маніпуляцій чи вербального тиску, повинна розглядатися як предмет цілеспрямованої оцінки в межах психологічного добору кандидатів на суддівські посади. Суддя, який володіє етичною комунікативною компетентністю, здатен не лише ефективно керувати процесом, а й зберігати баланс між правовою формальністю та людською чуйністю, що є ключовим чинником у забезпеченні справедливості з точки зору учасників процесу. Емпатійність та етична комунікація виступають не другорядними рисами, а інтегральними складовими професійної компетентності судді, які слід обов'язково враховувати при доборі кандидатів у суддівський корпус [9].

Вітчизняні науковці, зокрема І. Білик і С. Колісник, звертають увагу на значущість профілю цифрової присутності – тобто інформаційного сліду, що залишається внаслідок діяльності особи в цифровому середовищі, насамперед у соціальних мережах. Науковці підкреслюють, що аналіз онлайн-поведінки кандидата, а саме його висловлювань, репостів, коментарів, візуального контенту, стилю комунікації, може надати цінну інформацію про особистісні риси, такі як [1]:

– етична орієнтація – наявність або відсутність толерантності, мови ворожнечі, дотримання норм професійної етики);

– соціальна відповідальність – участь у волонтерських ініціативах, публічна позиція щодо суспільно значущих подій);

– саморегуляція та стриманість – здатність уникати конфліктних дискусій або провокативних висловлювань);

– емоційна стабільність і рівень стресостійкості – реакція на критику, участь у дискусіях, публічна поведінка у кризових ситуаціях.

Такі цифрові прояви формують неофіційний психологічний портрет особи та можуть бути використані як додатковий індикатор при оцінюванні придатності до виконання суддівських обов'язків, адже суддя має бути не лише обізнаним у праві, а й зразком правової культури й етичної зрілості у публічному просторі.

Дослідники також зазначають, що цифровий слід стає частиною професійного іміджу, впливає на репутацію майбутнього судді та може бути критично важливим у контексті довіри суспільства до правосуддя. Особливо це актуально в умовах відкритого доступу до інформації та зростання ролі громадського моніторингу у процесах добору суддів. Вивчення цифрової активності може виступати як інструмент додаткової психологічної експертизи, який дозволяє виявити потенційні ризики або, навпаки, підтвердити відповідність кандидата високим моральним стандартам, що є обов'язковими для представників судової гілки влади[1].

Висновки. Комплексний аналіз психологічних аспектів професійної придатності кандидатів на посаду судді засвідчив, що ефективне здійснення суддівської діяльності в умовах сучасних викликів неможливе без сформованого набору індивідуально-психологічних якостей. Результати дослідження свідчать, що формалізований підхід до оцінки правових знань кандидатів має бути доповнений системою психодіагностичних методів, аналітичного аналізу соціальної поведінки, у тому числі у цифровому просторі, та психологічної експертизи, орієнтованої на виявлення особистісних рис, релевантних до суддівської діяльності. Запропонована модель психологічних критеріїв може бути використана для вдосконалення процедур відбору суддівського кадрового резерву, при розробці стандартів професійної підготовки суддів, у процесах моніторингу й оцінювання професійної етики чинних суддів. Інтеграція психологічного підходу до системи професійного добору кандидатів у судді сприятиме підвищенню ефективності правосуддя, зміцненню довіри суспільства до судової влади,

а також формуванню морально відповідальної суддівської спільноти, спроможної діяти в інтересах права, справедливості та громадян.

Література:

1. Білик І. І., Колісник В. С. Аналіз показників соціальних мереж як основа наукових досліджень при створенні маркетингових стратегій. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/388636840_Analiz_pokaznikiv_socialnih_merez (дата звернення 20.06.2025).

2. Відлак Т. Верховенство права та критерії призначення суддів: на захист суддівських чеснот. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2024. Т. 17. С. 199–220. URL: https://doi.org/10.1007/s40803-024-00227-2 (дата звернення 21.06.2025).

3. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Про затвердження Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання: рішення від 30.12.2023 № 166/зп-23. URL: https://vkksu.gov.ua/documents/166zp23.pdf (дата звернення 19.06.2025).

4. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Про визначення особливостей порядку проведення тестування когнітивних здібностей: рішення від 23.10.2024 № 331/зп-24. URL: https://vkksu.gov.ua/documents/331zp24.pdf (дата звернення 19.06.2025).

5. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Про затвердження методичних вказівок з оцінювання практичного завдання під час кваліфікаційного іспиту: рішення від 05.12.2024 № 364/зп-24. URL: https://vkksu.gov.ua/documents/364zp24.pdf (дата звернення 19.06.2025).

6. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Про призначення проведення тестування особистих морально-психологічних якостей і загальних здібностей: рішення від 26.06.2024 № 245/зп-24. URL: https://vkksu.gov.ua/documents/245zp24.pdf (дата звернення 19.06.2025).

7. Укрінформ. Україна мінімізувала політичний вплив під час відбору та оцінювання суддів – експерти ЄС. 2024. 24 грудня. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3840000.html (дата звернення 20.06.2025).

8. Казачук О. Особливості професійно-психологічного відбору кандидатів у судді. *Психологія.* 2023. № 3. С. 12–18.

9. Ліпшульц, Дж. Г. Етична комунікація в юридичній професії. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/388636840 (дата звернення: 21.06.2025).

Дата надходження статті: 27.09.2025
Дата прийняття статті: 20.10.2025
Опубліковано: 28.11.2025